

Ștefan Iordache – în floarea vârstei artistice

Costin MANOLIU: *Anul acesta ați împlinit 60 de ani. Este un prag important în viața dumneavoastră sau este o vârstă oarecare?*

Ștefan IORDACHE: Nici nu-mi vine să cred c-au trecut atâția ani de când m-a azvârlit mama în lume. Nu știu dacă a făcut bine sau rău, Doamne, iartă-mă! Nu mă gândesc la atâția ani de viață, ci la atâția ani de teatru: 40 de ani.

C.M.: *Vă este frică de moarte, de acel moment care vine inevitabil?*

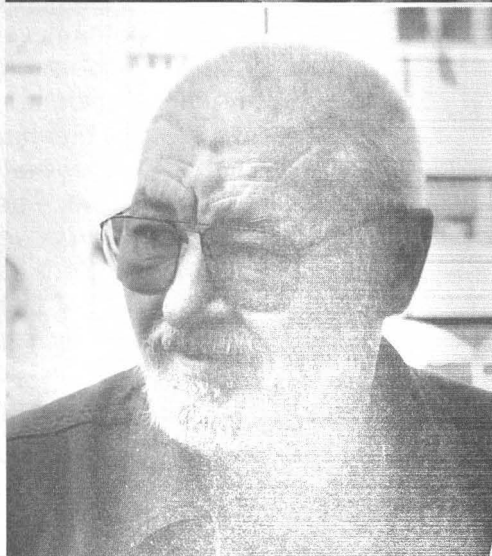
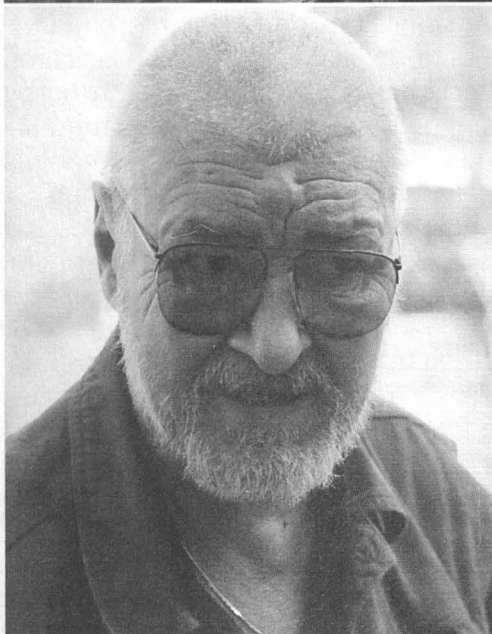
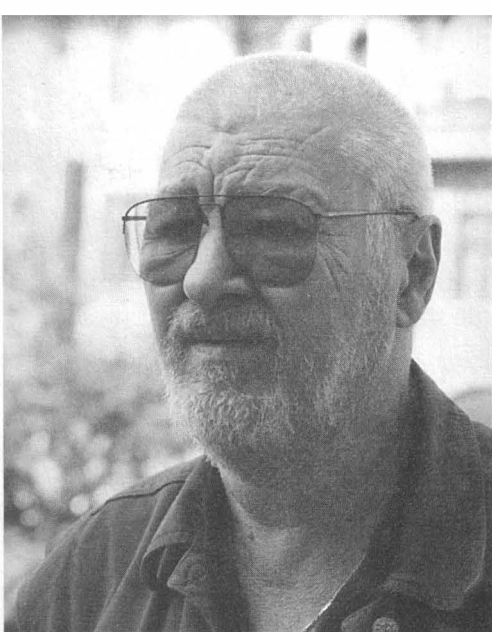
Ș.I.: Mi-e frică, recunosc. Aș vrea să știu când mor. Nu mi-ar plăcea să mor în somn. Aș vrea să știu cum e trecerea asta, să mă lupt puțin cu doamna asta care ne urmărește pe toți.

C.M.: *În martie 1999, la Gala UNITER, vi s-a acordat Premiul pentru întreaga activitate artistică. Unii au spus că acest premiu venea prea târziu, alții au fost de părere că a venit prea devreme, că mai aveți mulți ani de carieră artistică. Cu ce stare de spirit ați primit dumneavoastră acel premiu?*

Ș.I.: Atunci am făcut o glumă, ca să fiu în ton cu veselia specifică Galei. M-am uitat la ceas și am zis că e cam târziu. Cred că acel premiu a venit la timp.

C.M.: *Sunt oameni care vă consideră cel mai important actor român în viață. Un actor ca Ștefan Iordache, care cu siguranță este conștient de marea sa valoare, mai are nevoie de premii, de astfel de confirmări?*

Ș.I.: În arta actorului, în teatru, nu există „cel mai...”, „cea mai...”. Poți să fii important pe moment, apoi poate să

vină un personaj care-ți dă rămă tot ce ai construit în spate. Asta e viața. De aceea, orice premiu, așa cum a fost și cel de anul acesta pentru rolul *Barrymore*, este binevenit, pentru că teatrul e un examen perpetuu și un premiu atestă, într-un fel, că ai lucrat bine. Actorul este un copil și copilul când face un lucru bun primește o bomboană, o jucărie și se bucură.

C.M.: *Când ați simțit că a început să se împlinească cariera dumneavoastră artistică?*

Ș.I.: În meseria noastră n-ai niciodată sentimentul împlinirii depline. Eu mă consider în continuare student. De altfel, cea mai frumoasă perioadă a fost cea a studenției. Mai am foarte multe de învățat. Împlinirea e atunci când pui capul jos, ferească Dumnezeu!

C.M.: *Cațavencu a fost o provocare pentru Ștefan Iordache?*

Ș.I.: Am fost obsedat de ceea ce au făcut în acest rol predecesorii mei. Am simțit povara acelor interpretări memorabile pe care am apucat să le văd. Poate, de aceea, nici nu mi-a ieșit prea bine. Dificultatea a constat în propunerea lui nenea Iancu. *Cațavencu* e un personaj emblematic pentru noi, românii. E greu să aduni toate datele pentru a-l defini pe acest politician care nu vrea să părăsească scena politică românească. Caragiale parcă ne-a programat pe computer pentru multe sute de ani.

C.M.: *Un actor are datoria de a avea o atitudine politică explicită?*

Ș.I.: E treaba fiecăruia. Eu am învățat arta actorului și cred că locul meu e pe scândură. Nu pot să neg, am fost curtat de diverse partide, dar am muncit prea mulți ani pentru ca numele meu să fie folosit de te miri cine. Nu mă interesează. Nu sunt indiferent la ceea ce se întâmplă în țară, dar mă preocupă mai mult partea socială și morală a vieții noastre. Vreau să fiu un om liber, măcar acum când acest lucru este posibil, deși eu m-am considerat liber și înainte de 1990.

C.M.: *Cum putea un actor să aibă o oarecare independență înainte de '90?*

Ș.I.: Am fost liber pentru că m-a preocupat numai meseria mea. Am jucat în spectacole importante, nu m-am băgat în nici o mocirlă, nu am spus poezii omagiale, n-am făcut elogii nimănui. Sunt oameni care se folosesc de conjuncturi pentru a ajunge unde își propun. Nu-mi este felul. Dumnezeu m-a ajutat să exist pe scenă și n-am avut nevoie să sărut nici o mână sau să îngenunchez în fața cuiva. Am îngenuncheat în fața unui singur altar: Teatrul.

C.M.: *Cei care au văzut spectacolul cu piesa „Barrymore“ de William Luce au constatat o asemănare uimitoare între cariera artistică a actorului american și cea a lui Ștefan Iordache. Și dumneavoastră ați jucat în spectacole muzicale, și dumneavoastră ați fost protagonistul unor spectacole cu marile piese de teatru ale lui Shakespeare. Interpretându-l pe Barrymore, ați avut senzația că, de fapt, ni-l dezvăluți chiar pe Ștefan Iordache?*

Ș.I.: Da. Textul mi-a fost oferit de către meșterul Radu Beligan. A fost o întâmplare ca doi actori din epoci diferite și din locuri diferite să joace aceleași personaje. Sigur că am folosit din experiența mea cu *Hamlet*, cu *Richard III*. Nu mi-am jucat viața. Încă n-am ajuns să-mi pierd memoria și nici să fiu dependent de alcool. Am încercat să redau artistul din Barrymore și să pun de la mine câte ceva din ceea ce am construit atâta amar de ani.

C.M.: *După atâtea roluri din Shakespeare, ați putea spune care sunt acele daruri cu care trebuie să fie înzestrat un actor pentru a aborda marele repertoriu shakespearean?*

Ș.I.: Cu Shakespeare, crești. Horia Lovinescu a avut curajul să mă distribuie când eram tânăr, la 32 de ani, în *Hamlet*. De obicei, îl joacă actori maturi, care au experiența necesară pentru a aborda acest personaj de nefăcut, de necuprins. Înainte îl jucasem pe *Raskolnikov* în *Crimă și pedeapsă* după Dostoievski și alte roluri care au pus o mică bază pentru a mă încumeta să joc *Hamlet*. Un coleg, Dumnezeu să-l ierte, Ion Bog, după ce m-a văzut în *Ultima cursă* de Horia Lovinescu, mi-a zis: „Acum îți vine ușor, după ce-ai jucat *Hamlet*“. Așa este. Cred că în fiecare teatru trebuie montate piese de Shakespeare.

C.M.: *Cu spectacolul cu „Titus Andronicus“, împreună cu trupa Naționalului din Craiova, ați călătorit în foarte multe țări, ați cunoscut artiști din străinătate. Actorul român ajuns în străinătate are de ce să se simtă în vreun fel complexat?*

Ș.I.: Mai fusesem în străinătate și știam ce mă așteaptă. La primele spectacole cu *Titus Andronicus*, au venit oamenii cam sceptici, deși teatrul românesc are un renume bine stabilit. După 1989, s-au „exportat“ mai ales imagini cu auroiaci, copii orfani, așa că unii se minunau că într-o țară care abia se târaie poate exista un spectacol precum *Titus Andronicus*. Actorul român nu are de ce să fie complexat când ajunge în străinătate. Ca și Shakespeare, teatrul românesc va exista veșnic.

C.M.: *Ați spus cândva că vă simțiți mai aproape de teatru decât de film. Mențineți afirmația?*

Ș.I.: Mă simt mai bine în teatru, pe scenă, decât pe platoul de filmare. Teatrul e mai cald, mai aproape de om, e irepetabil și fascinant, e o luptă cu tine însuși.

C.M.: *În ce măsură viața personală influențează profesia unui actor?*

Ș.I.: În afara scenei, viața mea e normală. Mai la un șpriț cu prietenii, mai la o vodcă, la o discuție. Îmi place să merg mult pe jos. E bine pentru un actor să aibă o viață ordonată, să aibă cineva grijă de el. Eu am avut noroc și îi mulțumesc soției mele, Mihaela, că m-a suportat din 1970 până acum. Dacă n-aș fi fost căsătorit, probabil aș fi dispărut mult mai repede de pe scenă.

C.M.: *Ați cunoscut actori înzestrați care nu s-au împlinit, care s-au ratat din cauza vieții din afara scenei?*

Ș.I.: Nu-mi permit să judec viața altui actor, oricine ar fi el. E vorba și de Dumnezeu, de ce fel de genă aruncă în tine când te naști. Nimeni nu știe ce e-n sufletul unui actor care nu s-a realizat, sau care n-a fost atent cu viața lui, care poate suferă în singurătate.

C.M.: *Ziua în care aveți spectacol o petreceți diferit față de celelalte?*

Ș.I.: Da. Nu repet în ziua în care am spectacol, chiar dacă sunt în plină desfășurare repetițiile pentru un alt spectacol. Cu o seară înainte, mă culc devreme; mă scol târziu, stau în pat până la ora 2 după-amiază și la ora 4:30 sunt la teatru.

C.M.: *Și înainte de intrarea în scenă?*

Ș.I.: La cabină, repet textul încă o dată, mai joc o dată spectacolul. Verific decorul și recuzita de pe scenă. Dacă sunt și partituri muzicale în spectacol, le repet și pe acestea, chiar pe scenă. Apoi joc poker american de unul singur. Nu vorbesc cu nimeni, nu prea mă uit în oglinzile care sunt în cabină și încerc să

intru în atmosfera spectacolului. Nu pot să vin de la cumpărături, de la piață și, imediat, să urc pe scenă.

C.M.: *Vi s-a întâmplat să nu aveți chef să urcați pe scenă într-o anumită seară?*

Ș.I.: Bineînțeles. Uneori am fost chiar bolnav, dar când ajungeam pe scenă se întâmpla ca spectacolul să fie pentru mine cel mai bun medicament.

C.M.: *V-a fost vreodată frică de întâlnirea cu publicul?*

Ș.I.: Frică, nu. Mi-a fost teamă – să diminueăm puțin acest sentiment – o teamă plăcută. Când e vorba de o piesă cunoscută, publicul are de obicei în cap un personaj deja format și actorul trebuie să dărâme construcția publicului, să o ofere pe a sa și să-l convingă că e cea bună.

C.M.: *În ce măsură jocul dumneavoastră este influențat de reacțiile publicului?*

Ș.I.: Se spune că publicul își merită spectacolul. Că trebuie și el să fie talentat. Există public talentat. La o comedie, normal, aștepti ca publicul să râdă. La o dramă sau la o tragedie, e o liniște specială pe care actorul o simte. Sunt niște antene care îți spun dacă publicul e cu tine, sau nu. Dacă Duhul coboară peste actori, el coboară și asupra sălii.

C.M.: *Vi s-a întâmplat să vă deranjeze reacțiile unor spectatori?*

Ș.I.: Când sălile se mai umpleau cu soldați sau copii prea mici, aduși cu școala, care nu înțelegeau ce se rostește și ce se întâmplă pe scenă. De mulți ani n-am mai avut parte de reacții care să mă deranjeze. De altfel, nu de eventualele reacții inadecvate ale publicului mi-e frică, ci de superproducțiile cu care sunt bombardată copiii, cei tineri, cei încă în formare. Limba română e invadată de englezisme și de expresii de mahala. Eu iubesc mahalua, de acolo vin, dar, după părerea mea, literatura, teatrul, muzica ar trebui să înnobileze omul și nu să-l coboare acolo de unde a plecat. Mă simt dator să am grijă de public. Așa cum va fi publicul, așa va fi și teatrul. Dacă publicul va veni la teatru să vadă poponețe goale, țâțe aruncate pe spate, înjurături, vulgarități, teatrul nu va fi bun. Eu sunt la final de carieră, dar aș vrea ca mai tinerii mei colegi să nu facă nici un fel de concesiuni prostului gust.

C.M.: *Are vreo importanță dacă sala este pe jumătate goală sau dacă este arhiplină?*

Ș.I.: În tinerețe, cu teribilismul specific vârstei, îmi spuneam: „Nu mă interesează cine e în sală, să joc eu!”. Contează, desigur, câtă lume e în sală. Mult mai bine te simți dacă sala e arhiplină, decât dacă în sală sunt câțiva speriați, și certați între ei. Cu toate acestea, teoria ne învață că noi trebuie să jucăm la fel de bine și dacă în sală e un singur spectator.

C.M.: *Vă influențează prezența în sală a criticilor de teatru, la premieră?*

Ș.I.: Da. Mai ales ei au un spectacol în cap, care de multe ori nu coincide cu propunerea noastră. Nu sunt un actor de premieră. Eu dau de rostul unui personaj după 10–15 reprezentații. Cronicarii au menirea lor. Pentru istoria teatrului, ei sunt cei care consemnează. Nu putem trăi fără ei.

C.M.: *O cronică defavorabilă făcută unui spectacol poate influența traiectoria profesională a unui actor?*

Ș.I.: Eu obișnuiesc să citesc cronicile unui spectacol în care joc după un an de la premieră. Pentru mine, cel mai important critic e publicul.

C.M.: *În caietul-program al spectacolului „O scrisoare pierdută”, într-un fel de portret pe care vi-l face, criticul de teatru George Banu scrie: „În ciuda caracterului său colectiv, pe o scenă orice mare actor încarnează o singurătate. (...) Marele actor poate uneori să eșueze, dar el nicicând nu se poate dezice pe sine. (...) Cu personajele, marele actor nu se identifică, nici nu le ține la distanță – cele două ipostaze clasice ale jocului – ci conversează cu ele la paritate”. Are dreptate George Banu?*

Ș.I.: Da. Există o conversație ascunsă cu personajul. Mergi cu el de mână și simți când e nemulțumit. Un spectator talentat probabil că descoperă și personajul, și eul actorului. Pentru mine e un elogiu când cineva îmi spune: „Pot să fac și eu ca tine”. Dacă un spectator crede asta, înseamnă că i se pare că e ușor ceea ce faci, că ai fost adevărat. Orice personaj e un fel de naștere. De multe ori mă întreb cine sunt eu. Mă regăsesc în toate personajele? Toate personajele au ceva din mine? Merg ele cu mine și pe stradă? Mi-e foarte dor de mine. De Ștefan Iordache, copil. *Barrymore* spune: „Nu mă mai pot întoarce în camera aceea din cer”. La copilărie. Pe de altă parte, teatrul te îmbogățește. Existând în atâtea ipostaze, te îmbogățești. Fiziologic e chinuitor, pentru că e un joc dificil al metabolismului. Au fost spectacole la care am slăbit 3–4 kilograme în timpul unei reprezentații. Și psihic, e greu. Să uiți de tine, să urăști cu patimă, să iubești cu pasiune, să fii rege, criminal, cerșetor. Meseria asta lasă urme adânci. De aceea, după cum se poate constata, mulți dintre actorii care au jucat bine și mult, trăiesc puțin.

C.M.: *Tot George Banu spune: „Marele actor nu evoluează, ci se revelă. Azi încă nu pot distinge o diferență sensibilă între ceea ce aducea Iordache când debuta la *Cassandra* cu Arturo Ui, sau când dezvăluia adâncul ființei în spectacolul lui Dinu Cernescu cu *Ghelderode*, de o violență carnavalesc-tragică. Ce o atribuia lui Titus Andronicus. (...) Dacă am dispune de înregistrări, indiscutabil că ameliorări sau modificări tehnice ar deveni vizibile, detalii ce însă memoria le ignoră pentru a nu reține decât esențialul. Esențial că la Iordache, nu s-a transformat. Marele actor (...) se prezintă de la început ca purtător al unei lumi, prizonier și explorator al ei. (...) Singurul risc este cel al epuizării..., dar nicidecum al schimbării”. Așa este? Ștefan Iordache, cel din Arturo Ui, sau din „Tigrul” e neschimbat, e același cu cel din „Titus Andronicus” sau din „Barrymore”?*

Ș.I.: Substanța e aceeași. E frumos ce a scris George Banu. De aceea e un mare estetik de teatru. Totuși, îndrăznesc să-l contrazic. Cred că pe când jucam *Tigrul* aveam niște calități care puteau sugera o evoluție bună în viitor. Eu nu pot să mai fiu același. Ce lume a mea purtam eu la 22–23 de ani? Cea a vieții petrecute în cartierul Rahova din București și cea a vacanțelor la Calafat, unde mâncam lubenițe. Nu cred că eram foarte bogat sufletește. Probabil că aveam ceva de spus în teatru încă de-atunci. Adunându-se anii, experiența de viață, fiind un om curios din fire și obsedat de nou, deși nu s-ar părea, mi-am schimbat felul de a gândi și de a exista. Cred că abia acum se poate spune că port în mine o lume.

C.M.: *Succesul, dacă apare, trebuie ignorat sau cultivat?*

Ș.I.: Depinde cum ești construit și ce înțelegem prin succes. Fără ambiție și fără un dram de egoism, un artist izbândește mai greu. Sigur că sunt la locul meu, pentru că nici nu pot fi pe locul altuia. Îmi apăr locul prin muncă. Nu vreau

să m-arate lumea cu degetul, să se spună că fac ceva ce nu mi se cuvine. Succesul e un cuvânt care-mi displace. Să nu spui unui actor: „Succes!“. Precum pescarii, avem și noi superstițiile noastre. Teatrul se face cu sufletul. E înconjurat și de Dumnezeu, și de diavol. E o meserie care te expune, în care nu poți minți. Un om modest în relațiile personale e modest și pe scenă.

C.M.: *Care este relația pe care trebuie să o aibă un actor cu un teatru, cu o trupă, astăzi în România?*

Ș.I.: Nu pot vorbi în numele tuturor. În ce mă privește, sunt mulțumit pentru că sunt solicitat să joc la mai multe teatre. Sunt puțin trist pentru colegii mei de generație, care sunt prea puțin folosiți, mai ales în cinema. S-a săturat lumea de limba engleză, de limba spaniolă și îi e dor de noi. Spun asta cu mâna pe inimă. Mă mâhnește să știu că nu peste multă vreme această generație va dispărea și n-a fost exploatată suficient.

C.M.: *Ce-și dorește, la 60 de ani, un om împlinit?*

Ș.I.: Nu sunt un om împlinit. Am încă bucuria muncii. Și nu numai în teatru, ci și la mine la țară, la Gruiu. Mai dau cu sapa, cu cazmaua. Nu sunt cochet când spun că nu mă simt bătrân. „Un om e bătrân când părerile de rău au luat locul visurilor.“ – citat din Barrymore.

C.M.: *Mi-a plăcut când, la una dintre Galele UNITER, desfășurate la Teatrul Național, ați spus: „Mulțumesc teatruului românesc care m-a adus din cartierul Rahova aici, în centru, pe această scenă, de unde vă vorbesc“.*

Ș.I.: Nu vreau să uit de unde am plecat. Pomenesc poate prea des de cartierul Rahova și de Calafat. Sunt reperatele mele. Eu îi mulțumesc lui Dumnezeu că m-am născut în cartierul Rahova și am trăit mult printre oltenii mei din Calafat. Mă fascinează Dunărea, apa,... lichidele!

